

3. Základní charakteristiky stavů v sektorovém členění

- Rozvahové účty** Konečný výsledek pohybu (transakcí) na účtech akumulace (kapitálový a finanční účet) je zobrazen v rozvahách, které zachycují stav aktiv, závazků a čistého jmění (národní bohatství) k určitému okamžiku (zpravidla začátek a konec roku). Jeho uspořádaný přehled zachycující na jedné straně vlastněná finanční i nefinanční aktiva (vyrobená a nevyráběná) a na druhé straně zůstatky finančních závazků. Jejich součet za institucionální sektory dává národní hospodářství celkem. Všechny změny stavů celkových aktiv a závazků jsou zaznamenány v tocích. Saldo finančních aktiv a závazků představují čistá finanční aktiva.
- Finanční aktiva** Celkový stav finančních aktiv 10 060,5 mld. Kč ke konci roku 2003 byl ve srovnání s rokem 1995 vyšší o 3 219,7 mld. Kč. V poměru k HDP byl jejich stav v roce 2003 větší 3,9násobně, což však bylo ve srovnání s rokem 1995 méně o 72,8 p. b. Sektorová struktura finančních aktiv se změnila především v důsledku jejich nepatrného zvýšení ve vládních institucích a vývozního zvýšení v domácnostech. Největší podíl (více než dvě pětiny) na celkovém stavu měly finanční instituce; jejich aktiva 4 194,9 mld. Kč koncem roku 2003 byla vyšší o 1 357,4 mld. Kč, tj. o 47,5 % než v roce 1995, přičemž tempo přírůstku v celém období bylo relativně stabilní. Podíl nefinančních podniků kolísal kolem čtvrtiny v důsledku meziročního zrychlování růstu nebo poklesu stavů, který dosáhl 2 624,9 mld. Kč koncem roku 2003. Stav finančních aktiv domácností 1 936,2 mld. Kč a vládních institucí 1 267,2 mld. Kč koncem roku 2003 byl ve stejném časovém horizontu vyšší o 74,7 %, resp. pouze o 4,3 %. Věcná struktura finančních aktiv se změnila ve prospěch cenných papírů jiných než účasti, jejichž stav koncem roku 2003 se více než trojnásobně zvýšil a v neprospěch účasti, které se snížily. Největší podíl (téměř čtvrtinový) na celkových finančních aktivech měly vklady a oběživo při dominantním postavení sektoru domácností, jejichž pohledávky vzrostly téměř dvojnásobně.

Tab. č. 11 Finanční aktiva v sektorovém členění

stav k 31. 12., v mld. Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celkem	6 840,8	7 489,3	8 067,5	8 058,6	8 510,5	9 123,0	9 583,0	9 480,0	10 060,5
Nefinanční podniky	1 668,5	2 089,8	2 253,7	2 166,2	2 134,0	2 373,0	2 277,3	2 284,5	2 624,9
Finanční instituce	2 837,5	3 039,6	3 244,1	3 283,4	3 650,8	3 899,9	4 046,9	4 020,4	4 194,9
Vládní instituce	1 215,0	1 141,9	1 187,9	1 116,1	1 173,5	1 202,8	1 476,1	1 304,9	1 267,2
Domácnosti	1 108,1	1 198,6	1 361,6	1 476,3	1 529,1	1 615,9	1 750,3	1 837,1	1 936,2
Neziskové instituce	11,7	19,4	20,2	25,6	23,1	31,4	32,4	33,1	37,3

- Finanční závazky** Celkový stav finančních závazků 10 944,7 mld. Kč ke konci roku 2003 byl ve srovnání s rokem 1995 vyšší o 4 223,8 mld. Kč. V poměru k HDP byl jejich stav v roce 2003 vyšší 4,3násobně, což bylo méně o 30,0 p. b. než v roce 1995. Sektorová struktura finančních závazků se změnila dosti výrazně v důsledku jejich značného zvýšení v domácnostech a především ve vládních institucích a mírného růstu v nefinančních podnicích. Ony měly přitom největší podíl na celkovém stavu a jejich závazky 5 074,2 mld. Kč koncem roku 2003 byly vyšší než v roce 1995 o 45,6 %. Druhý největší podíl měly finanční instituce, jejichž závazky 4 019,1 mld. Kč vzrostly o 46,5 %. Podíl zbývajících sektorů byl relativně nízký, avšak v domácnostech a ve vládních institucích byl růst závazků mimořádně velký.

Tab. č. 12 Finanční závazky v sektorovém členění

stav k 31. 12., v mld. Kč

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celkem	6 720,9	7 485,8	8 194,7	8 169,3	8 600,6	9 277,0	9 812,6	9 836,8	10 944,7
Nefinanční podniky	3 485,9	3 950,5	4 285,3	4 301,4	4 169,1	4 372,9	4 373,4	4 323,8	5 074,2
Finanční instituce	2 743,2	2 964,9	3 298,3	3 182,8	3 540,5	3 880,9	4 024,1	3 989,3	4 019,1
Vládní instituce	283,0	301,4	312,7	370,6	520,2	571,2	855,0	928,0	1 216,4
Domácnosti	205,1	264,0	292,0	306,9	361,8	441,8	548,2	590,2	623,2
Neziskové instituce	3,7	5,0	6,4	7,6	9,0	10,2	11,9	6,5	11,8

Důchodová a finanční situace jednotlivých sektorů ekonomiky ČR (1995 až 2003)

- **Čistá finanční aktiva** Rychlejší růst celkového stavu finančních závazků než finančních aktiv o 15,7 p. b. vedl ke zvýšení jejich záporného salda (čistých finančních aktiv) o 1 004,1 mld. Kč (ze 119,9 mld. Kč za rok 1995 na -884,2 mld. Kč za rok 2003). Jediným sektorem kde převyšovaly závazky nad pohledávkami byly nefinanční podniky; výše tohoto salda 2 449,3 mld. Kč koncem roku 2003 se zvětšila o 631,9 mld. Kč. Z věcného hlediska šlo v tomto sektoru zejména o účasti a o půjčky. Celkově značně převládaly cenné papíry jiné než účasti na straně aktiv nad stranou závazků, na což měly rozhodující vliv finanční instituce.

- **Fixní aktiva** Ve věcné struktuře čistého majetku rezidentů představují rozhodující složku (téměř deset desetin) fixní aktiva. Jsou to nefinanční vyrobená aktiva, která jsou výsledkem výrobního procesu (stroje a zařízení, budovy a stavby). Jejich hodnota (po odečtení kumulované spotřeby fixního kapitálu) vyjádřená v běžných reprodukčních cenách dosáhla 11 400,2 mld. Kč koncem roku 2003 a je 4,5násobkem v tomto roce vyprodukovaného HDP. Ve srovnání s rokem 1995 byl jejich stav vyšší o 4 811,2 mld. Kč, tj. o 73,0 % a vzrostly tudíž téměř stejným tempem přírůstků jako HDP. V některých letech přitom jejich meziroční relativní přírůstky byly odlišné. Největší podíl na celkovém nominálním výše uvedeném objemu fixních aktiv měl sektor nefinančních podniků (více než dvě pětiny), přičemž i jejich růst byl nejrychlejší. V poměru k vytvořené HPH v roce 2003 v tomto sektoru byl stav fixních aktiv vyšší 3,4násobně, zároveň však jejich produkční účinnost ve srovnání s rokem 1995 poklesla o necelou desetinu. Druhý největší podíl na stavu fixních aktiv (více než třetinový) mají vládní instituce, přičemž jejich růst byl značně pod celkovým průměrem při nízké, avšak rostoucí produkční účinnosti. Sektor domácností se podílí jednou pětinou na stavu fixního aktiv, především díky činnosti v oblasti nemovitostí (obydlí), kde došlo k výraznému růstu individuální bytové výstavby při poklesu produkční účinnosti vyrobených aktiv. S nízkým podílem na fixních aktivech, avšak s vysokou účinností pracovaly finanční instituce.

Tab. č. 13 Fixní aktiva v sektorovém členění

stav k 31. 12., v mld. Kč produkčních cen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celkem	6 589,0	7 396,1	8 318,4	9 169,5	9 697,9	10 202,4	10 711,0	11 024,1	11 370,3
Nefinanční podniky	2 457,7	2 795,2	3 199,2	3 576,5	3 854,1	4 137,4	4 418,1	4 567,6	4 515,4
Finanční instituce	90,8	108,7	126,1	136,6	139,5	145,3	152,0	155,2	149,8
Vládní instituce	2 758,1	3 041,9	3 351,8	3 624,7	3 744,0	3 851,0	3 967,1	4 015,3	4 274,3
Domácnosti	1 245,7	1 410,1	1 597,7	1 783,4	1 907,5	2 014,6	2 117,4	2 229,9	2 330,1
Neziskové instituce	36,7	40,2	43,6	48,3	52,8	54,1	56,4	56,1	60,7

- **Čisté jmění ...** Čisté jmění představuje (rozdíl mezi aktivy a závazky) hodnotu nefinančních aktiv za národní hospodářství celkem po odpočtu salda finančních aktiv a závazků nerezidentů. Čisté jmění celkem je součtem čistého jmění institucionálních sektorů. Čisté jmění se skládá z fixních aktiv, ze zásob a cenností, z nevyráběných aktiv a z měnového zlata vč. zvláštních práv čerpání a je v podstatě národním bohatstvím, k jehož změnám dochází vlivem úspor a kapitálových transferů, vlivem zisků, resp. ztrát z držby a vlivem ostatních změn objemu.

- **... a jeho růst** Koncem roku 2003 stav čistého jmění 12 141,7 mld. Kč byl vyšší než koncem roku 1995 a 4 121,1 mld. Kč, tj. o více než polovinu. Na jeho výše uvedeném celkovém nominálním objemu se podílela devíti desetinami fixní aktiva a tento podíl každoročně vzrůstal. Stav zásob 982,1 mld. Kč se zvýšil podstatně méně a jejich podíl soustavně klesal. Nejproměnlivější složkou zásob bylo obchodní zboží, jehož stav se zvýšil nejvíce. Největší podíl na zásobách (dvě pětiny) měl stav nedokončené produkce. Ze zbývajících složek čistého jmění měly největší vliv na jeho růst nevyráběná aktiva, jejichž stav se zvětšoval.

- **Důvody změny čistého jmění** Hlavním věcným důvodem meziročních změn celkového stavu čistého jmění byly zisky z držby, které jsou výsledkem cenového pohybu v aktivech (růstu jejich cen).

Důchodová a finanční situace jednotlivých sektorů ekonomiky ČR (1995 až 2003)

V některých institucionálních sektorech a v některých letech (nefinanční podniky v roce 2002 a finanční instituce v roce 1999) došlo k poklesu cen aktiv a závazků. Ke změnám čistého jmění – zvýšení stavu s postupným zpomalováním temp přírůstků přispěly úspory a kapitálové transfery. Jediným sektorem se záporným vlivem byly vládní instituce.

Tab. č. 14 Čisté jmění v sektorovém členění

stav k 31. 12., v mld. Kč produkčních cen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celkem	8 020,6	8 788,0	9 643,1	10,587,0	11 148,1	11 672,1	12 148,7	12 342,0	12 141,7
Nefinanční podniky	1 514,8	1 847,7	2 131,8	2 463,6	2 835,3	3 189,3	3 402,6	3 605,1	3 158,0
Finanční instituce	193,4	193,0	82,3	247,5	259,5	174,8	186,3	199,7	337,2
Vládní instituce	3 970,1	4 199,7	4 520,6	4 680,5	4 716,8	4 836,4	4 952,5	4 766,7	4 707,7
Domácnosti	2 295,0	2 490,3	2 839,1	3 125,2	3 259,3	3 390,3	3 519,7	3 677,1	3 845,7
Neziskové instituce	47,3	57,3	60,3	70,2	77,2	81,3	87,6	93,4	93,1

- **Pasivní čistá zahraniční finanční pozice v poměru k HDP 21,4 %**

Čistá finanční pozice ČR vůči nerezidentům, která představuje saldo ostatních finančních aktiv a pasiv ve struktuře čistého majetku se postupně změnila z 92,3 mld. Kč v roce 1995 na -547,2 mld. Kč koncem roku 2003. Byl to důsledek podstatně rychlejšího růstu stavu vnějších finančních závazků než vnějších finančních pohledávek. Zatímco koncem roku 1995 stav vnějších finančních závazků byl nižší o 11,3 % než stav vnějších finančních pohledávek, koncem roku 2003 byl již vyšší o 36,0 %. V poměru k HDP se zvýšil stav těchto aktiv pouze o 3,6 p. b. (z 55,9 % v roce 1995 na 59,5 % v roce 2003) a stav pasiv o značných 31,3 p. b. (ze 49,6 % v roce 1995 na 80,9 % v roce 2003). Tento vývoj nejvíce negativně ovlivnilo saldo národních běžných transakcí s nerezidenty, zejména čisté prvotní důchody placené nerezidentům. Meziroční změna čisté zahraniční finanční pozice byla značně kolísavá a pohybovala se v rozpětí od -154,3 mld. Kč v roce 2003 po 20,2 mld. Kč v roce 1999. Stav čisté zahraniční finanční pozice ČR koncem roku 2003 je v podstatě kumulativním výsledkem toků v bilanci mezinárodních ekonomických transakcí, které byly uskutečněné mezi institucionálními sektory ČR a nerezidenty.